KS. IRENEUSZ CELARY
Katowice

Studia Warmińskie
XL (2003)

LITURGICZNY WYMIAR KATECHEZY

Treść: — Wstęp. — I. Liturgia — cel katechezy. — II. Zadania katechezy wobec liturgii. — III. Liturgia źródłem treści katechezy. — IV. Katecheza i sakramenty Kościoła. — Zakończenie. — Zusammenfassung

WSTĘP

Soborowa Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* mówi, że *Liturgia jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc* (KL 10). W niej Kościół osiąga cel swej działalności duszpasterskiej, jakim jest doprowadzenie wiernych do Boga przez Chrystusa, w niej dokonuje się uświęcenie ludzi i uwielbienie Boga (por. KL 10). Treścią tak rozumianej posługi Kościoła jest wiara w nieogarnionego Boga, który w Jezusie Chrystusie, Synu Bożym, wszedł w historię ludzi, przyjął ich sposób życia do tego stopnia, że stał się do nich podobny we wszystkim oprócz grzechu po to, aby doprowadzić do zawarcia nowego i ostatecznego przymierza między Bogiem i ludźmi[1].

Kościół, świadomy swego posłannictwa głoszenia wszystkim ludziom Dobrej Nowiny o zbawieniu, stara się to wypełniać wszystkimi dostępnymi mu sposobami[2]. Głosi Ewangelię niewierzącym i umacnia wiarę ochrzczonych, uświęca ich przez sprawowanie liturgii i troszczy się o nich przez działalność charytatywną. Wychowanie liturgiczne dokonuje się w Kościele zarówno przez nauczanie, które wyjaśnia tajemnice wiary i sposoby jej celebrowania, jak i przez sam udział w liturgii, która jest *uprzywilejowanym miejscem dla katechezy Ludu Bożego* (por. KKK 1074)[3].

W swej profetycznej posłudze Kościół zwraca uwagę na rzeczywistość dokonującą się podczas katechezy, na której dochodzi do spotkania człowieka z Bogiem[4].

[1] DOK 41.

[2] PPK, s. 7.

[3] J. Paliński, Liturgia we współczesnej katechezie, w: Dobry człowiek i wizytator z aptekarską dokładnością. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Prałatowi Dobromirowi Sieradzkiemu, red. K. Sosna, Z. Brzezinka, Katowice 2002, s. 53.

[4] H. Drewniak, Znaki liturgiczne i symbole jako narzędzie i treść katechizacji, Kraków 2001, s. 171.

Katecheza jest bowiem systematycznym i uporządkowanym wprowadzeniem w Objawienie, które sam Bóg dał w osobie Jezusa Chrystusa, zachowane w Piśmie Świętym i Tradycji Kościoła. Uczy ona patrzeć po chrześcijańsku na ludzkie sprawy, zachęca i wspomaga w rozszerzaniu światła Ewangelii na cały świat oraz kierowaniu nadzieją ludzi ku dobrom przyszłym[5].

Według *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, formacja liturgiczna na katechezie powinna mieć miejsce na wszystkich etapach edukacyjnych: dzieci młodsze przygotowuje się do uczestnictwa w Eucharystii oraz w sakramencie pokuty i pojednania, młodzież gimnazjalną przygotowuje się do przyjęcia sakramentu bierzmowania, zaś młodzież ponadgimnazjalną do odczytania i wyboru drogi powołania i założenia rodziny chrześcijańskiej. Prawie na każdym poziomie nauczania (wśród celów katechetycznych) dokument ten mówi o wprowadzeniu czy uzdolnieniu katechizowanych do uczestnictwa w liturgii. Wiele miejsca poświęca się tu także na zrozumienie sakramentów, wprowadzenie w rok kościelny i symbolikę liturgiczną. Wśród celów katechetycznych są przede wszystkim cele związane ze zrozumieniem przez katechizowanych natury liturgii[6].

I. LITURGIA — CEL KATECHEZY

Celem katechezy jest doprowadzić do komunii z Jezusem Chrystusem (por. KKK 426). *Komunia z Jezusem Chrystusem prowadzi do celebracji Jego zbawczej obecności w sakramentach, a szczególnie w Eucharystii* (DOK 85)[7]. To właśnie liturgia jest osobowym spotkaniem z Chrystusem działającym i obecnym w Kościele. Uczestnictwo w liturgii powinno być poprzedzone uwierzeniem (por. KL 9). Wiara rodzi się ze słuchania słowa Bożego. Dlatego wierzącym Kościół stale głosi wiarę i pokutę, a nadto przygotowuje ich do sakramentów (por. KL 9). Funkcję tę spełnia Kościół przez katechezę, która ma *pomagać ludziom uwierzyć* (por. KKK 4). Katecheza pobudza do wiary dojrzałej, takiej, która prowadzi do uwielbienia Boga i oddania mu należnej czci, poczucia wspólnoty, zrozumienia sakramentów jako znaków obecności oraz działania Boga.

Omawiając katechezę w misji duszpasterskiej Kościoła *Ogólna instrukcja katechetyczna*[8] wyznacza jej także specyficzne zadania. Ma ona pozostawać w *łączności z innymi poczynaniami duszpasterskimi (...), a więc z działalnością biblijną, liturgiczną, ekumeniczną, z apostolstwem świeckich, z akcją społeczną, itd.* (OIK 129)[9]. Tak sformułowana prawda, o wewnętrznym powiązaniu katechezy z wieloraką posługą duszpasterską Kościoła, prowadzi nas do wniosku, że wszelkie *prace apostolskie to mają na celu, aby wszyscy stawszy się dziećmi Bożymi przez wiarę i Chrzest, gromadzili się wspólnie, wielbili Boga pośród Kościoła, uczestniczyli w Ofierze i pożywali Wieczerzę Pańską* (KL 10). Stąd też katecheza nie jest

[5] S. Kulpaczyński, Katecheza jako nauczanie, *Horyzonty wiary* 7: 1996, nr 3, s. 25.
[6] PPK.
[7] B. Mokrzycki, Liturgia jako źródło i cel katechezy, *AK* 71(1978), s. 97–119.
[8] Odtąd: OIK.
[9] J. Charytański, Religia w szkole a liturgia, w: Niedziela dzisiaj, red. J. Krucina, Wrocław 1993, s. 104.

celem sama w sobie, ale — przez obwieszczenie Orędzia Zbawienia — ma prowadzić do osobistego kontaktu człowieka z Bogiem — Zbawcą, do kontaktu wyrażonego w różny sposób (wyznanie wiary, sakramentalne związki, modlitwa, kult zewnętrzny)[10]. W ten sposób winna ona stać się także pomocą do czynnego, świadomego i dostojnego uczestniczenia w liturgii Kościoła, nie ograniczając się wyłącznie do wyjaśniania znaczenia obrzędów, lecz również wychowując wiernych wewnętrznie do modlitwy, dziękczynienia, czynienia pokuty, do ducha wspólnoty, właściwego zrozumienia symboliki. Wszystkie wyliczone tu elementy konieczne są do prawdziwego życia liturgicznego[11]. Katecheza prowadzi więc do liturgii i spełnia się w liturgii[12].

Współcześnie między katechezą i liturgią, a także odwrotnie, istnieją ścisłe powiązania. Jednym z najczęstszych także postulatów wymienianych przez duszpasterzy jest sprawa większego jeszcze związania katechezy z liturgią. Na pewno nie jest on nowością w znaczeniu jakiegoś odkrycia, ale jest potwierdzeniem faktu, że katecheza w dziele nowej ewangelizacji musi być ściśle związana z liturgią i do liturgii prowadzić. Dla katechetów jest to wezwanie do zbadania, na ile katecheza czerpie z liturgii, to znaczy czerpie zarówno z tekstów liturgicznych, jak i z przeżyć uczniów związanych z liturgią, z nabożeństwami i zwyczajami roku liturgicznego — na ile prowadzi ku liturgii, w której ma widzieć szczyt, ku któremu ma dążyć. Zaznaczyć trzeba, że katecheza szkolna wymaga specjalnych starań, by przybliżać do ołtarza[13].

Postulat o katechezie ukierunkowanej na liturgię powtarzają wszystkie posoborowe dokumenty katechetyczne. Ogólna Instrukcja Katechetyczna mówi, że *katecheza winna stać się pomocą do czynnego, świadomego i dostojnego uczestnictwa w Liturgii Kościoła, nie ograniczając się wyłącznie do wyjaśniania znaczenia obrzędów, lecz także wychowująca wiernych wewnętrznie do modlitwy, dziękczynienia, czynienia pokuty, odmawiania modlitw z ufnością, do ducha wspólnoty, właściwego zrozumienia symboliki. Wszystkie wyliczone tu elementy konieczne są do prawdziwego życia liturgicznego* (OIK 25).

Orędzie Synodu do Ludu Bożego przypomina za Adhortacją Apostolską *Evangelii nuntiandi*, że katecheza jest Słowem, Upamiętnieniem i Świadectwem, a jako Upamiętnienie katechezy łączy się z każdym działaniem sakramentalnym i liturgicznym[14].

Na temat związku katechezy i sakramentów wypowiada się także papież Jan Paweł II w *Catechesi tradendae*: *Katecheza z natury swej jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów, gdyż właśnie w sakramentach, a zwłaszcza w Eucharystii, Jezus Chrystus działa najpełniej w celu przemiany człowieka* (CTr 23).

---

[10] A. Durak, Formacja liturgiczna dzieci przez Eucharystię, *Horyzonty wiary* 7: 1996, nr 3, s. 73–80.

[11] S. Schudy, Dopełnienie katechezy przez liturgię, w: Niedziela dzisiaj, jw., s. 88.

[12] J. Paliński, jw., s. 53.

[13] B. Materski, Katecheza w nowej ewangelizacji, w: Jezus Chrystus jedyny Zbawiciel świata, wczoraj, dziś i na wieki. Program duszpasterski na rok 1996/97, Katowice 1996, s. 333.

[14] Orędzie Synodu Biskupów do Ludu Bożego. Współczesna katecheza zwłaszcza dzieci i młodzieży, nr 8–10, w: Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła, red. J. Kubik, Warszawa 1985, s. 37–41.

W świetle zatem najnowszych dokumentów Kościoła związek katechezy z liturgią jest nie tylko zewnętrzny, ale przede wszystkim wewnętrzny, uwarunkowany samą naturą katechezy, która z konieczności zmierza do liturgii, w niej się dopełnia i osiąga swój cel.

II. ZADANIA KATECHEZY WOBEC LITURGII

Liturgia domaga się katechezy, a katecheza domaga się liturgii. Wzajemnie więc od siebie zależą, uzupełniają się, wyjaśniają i warunkują. Stanowią one dwie różne, ale nierozerwalne rzeczywistości, poprzez które aktualizuje się w Kościele zbawcze misterium Chrystusa zmartwychwstałego. Można zatem przyjąć, że bez katechezy liturgia mogłaby popaść w formalizm i magizm, natomiast katecheza bez liturgii spadłaby do poziomu indoktrynacji, lekcji abstrakcyjnej i intelektualnej[15].

Liturgia, która dzięki wierze i osobistej modlitwie wszystkich członków Kościoła uzdalnia ich do oddawania czci, jaką Kościół oddaje Bogu, wyznacza jednak katechezie szczegółowe zadania. Wskazał na nie już papież Paweł VI w Encyklice *Mysterium fidei*. Według tego dokumentu katecheza ma pobudzać do dojrzałej wiary, to znaczy wychowywać ludzi wierzących do postawy adoracji, do dziękczynienia, do pokuty, do poczucia wspólnoty, do rozumienia znaków komunikujących obecność Boga. Słowem ma wprowadzać wiernych w zrozumienie i sprawowanie kapłaństwa królewskiego, do którego zostali konsekrowani przez Ducha Świętego[16]. Przy realizacji tych zadań należy nadto skierować uwagę na znaczenie postawy ofiary poprzez którą wierni wypełniają należącą do nich część akcji liturgicznej.

Kolejne zadanie, które katecheza winna spełniać wobec liturgii, dotyczy działań prowadzących wierzących do świadomego ich uczestnictwa w posłannictwie Kościoła. Należy więc podczas katechezy podejmować czynności wspierające rozwijanie u wierzących świadomość uczestniczenia w kapłaństwie Chrystusa. Wymaga to, aby katechizowany znał i rozumiał przypadające mu zadania, które ma wykonać podczas sprawowania liturgii[17]. Wobec powyższego należy przyjąć, że potrójna posługa jednej misji Kościoła sprawia, że całe jego działanie powinno być proklamacją słowa Bożego, celebracją kultu, życiem wspólnym w miłości. Należy również pamiętać, że te trzy rzeczywistości współdziałają między sobą jak naczynia połączone. Dlatego katecheza nie może nie mieć życiodajnego wymiaru biblijnego, liturgicznego, wspólnotowo-eklezjalnego. Jest sprawą oczywistą, że liturgia posiada niejako wrodzony wymiar biblijny, kultyczny i eklezjalny. Katecheza i liturgia stykają się więc ze sobą w tych trzech zakresach[18]. Niejako wewnątrz tych trzech elementów zakotwiczone jest zbawcze misterium Chrystusa. Staje się ono żywym centrum wiary i katechezy, liturgii i życia Kościoła (por. DOK 94). Dzięki nim katecheza nadaje misterium Chrystusa coraz głębsze osobowe

---

[15] J. Paliński, jw., s. 53.

[16] Pawła VI, Encyklika *Mysterium fidei*, w: To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła, red. J. Miazek, Warszawa 1987, s. 13–32.

[17] J. Charytański, W kręgu zadań i treści katechezy, Kraków 1992, s. 84.

[18] R. Murawski, Istotne funkcje katechezy, *Horyzonty wiary* 7: 1996, nr 3, s. 6–7.

poznanie. To żywe centrum stanowi następny istotny punkt, wskazujący na zbieżności zachodzące pomiędzy katechezą a liturgią.

Efektem tak postrzeganych związków pomiędzy katechezą i liturgią winno być skierowanie uwagi katechizowanych na odkrywanie potrzeby wyznawania swej wiary poprzez aktywne uczestnictwo w czynnościach liturgicznych, zwłaszcza w Eucharystii. Liturgia domaga się bowiem uczestnictwa jak najbardziej świadomego, czynnego, pełnego i owocnego (por. KL 11; 14; 21), gdyż Bóg oczekuje od ludzi współdziałania w dziele, które wypełnia dla ich zbawienia. To świadome uczestnictwo powinno również pomagać w rozumieniu eklezjalnych wartości udziału wspólnotowego w liturgii oraz uświadamiać wypełnienie w tych czynnościach urzędu kapłańskiego poprzez ofiarowanie siebie Bogu wespół z Chrystusem[19].

W soborowym określeniu liturgii bardzo istotne i konstytutywne znaczenie ma pojęcie znaku liturgicznego: *w niej (liturgii) przez znaki widzialne wyraża się i w sposób właściwy poszczególnym znakom urzeczywistnia się uświęcenie człowieka* (KL 7). Z tych też powodów katecheza powinna zgłębiać i wyjaśniać czasami ukryty, lecz zawsze niewyczerpany i żywy sens znaków i rytów liturgicznych[20]. Dzieje się tak dlatego, gdyż poprzez celebrację człowiek wierzący powinien coraz pełniej uczestniczyć w misterium Chrystusa. Liturgia więc z jednej strony domaga się katechezy wprowadzającej, a z drugiej sama staje się żywą katechezą. Powyższe przekonanie zakłada stopniową i ciągłą inicjację, ponieważ tylko wtedy, kiedy ze zrozumieniem uczestniczy się w liturgii w pełni staje się ona źródłem doświadczenia misterium chrześcijańskiego (por. DOK 85). Dlatego tylko taka katecheza, która ciągle uczy chrześcijan pełnego rozumienia czynionych znaków, przez które objawia się oraz przemawia Bóg, przygotowuje do wyznania wiary uzdalniającej w zgromadzeniu eucharystycznym do składania z Chrystusem ofiary miłej Ojcu. Należy przy tym zauważyć, że zadanie wprowadzenia na katechezie w rzeczywistość czy w świat liturgii stawia przed katechezą bardzo trudne, ale i zaszczytne wymagania. Winna ona w każdym przypadku uwrażliwiać na potrzebę wychowania do rozumienia znaków liturgicznych poczynając od wczesnego dzieciństwa[21]. Niestety, w praktyce nie zawsze w pełni udaje się temu zadaniu sprostać, zwłaszcza, że istotnym warunkiem jego wypełnienia jest przede wszystkim rozumienie go przez samego katechetę, a także jego głęboka i szczera wiara[22].

Kolejne zadanie katechezy dotyczy działań kształtujących wiarę i odpowiadających jej postaw. We właściwym wypełnieniu tego zadania ważna rolę spełnia liturgia. W samej bowiem celebracji liturgicznej, świadomie i aktywnie sprawowanej, wyraża się już i pogłębia wiara wiernych. Z tych też powodów zarówno podczas inicjacji liturgicznej oraz w czasie stopniowego wprowadzania w misterium zbawienia trzeba dołożyć wszelkich starań, zmierzających do wzrostu świadomości otrzymanej przez wierzących łaski. Na tym bowiem fundamencie może jedynie rodzić się adoracja i kult wyrażane w akcji liturgicznej. W powiąza-

[19] A. Hajduk, Katecheza i liturgia, Kraków 1999, s. 55.

[20] H. Wrońska, Problematyka katechetyczna w badaniach przeprowadzonych pod kierunkiem ks. bp. E.E. Materskiego przy Katedrze Katechetyki KUL, *RTK* 36: 1989, z. 6, s. 60.

[21] L. Gannaz, Pedagogia znaków, *Kat* 7: 1963, s. 175–179.

[22] T. Węcławski, Czynność symboliczna w pedagogii wiary, *Kat* 26: 1982, s. 105.

niu z takim rozumieniem zadań liturgii należy wskazać na specyficzną rolę katechezy, która powinna oświecać i wzmacniać wiarę, karmić życie wedle ducha Chrystusowego, doprowadzać do świadomego i czynnego uczestnictwa w misterium liturgicznym i pobudzać do działalności apostolskiej (por. DWCH 4). Inaczej mówiąc katecheza jako posługa słowa Bożego przygotowuje do liturgii oraz także przedłuża jej skuteczność.

Rozpatrując z tej perspektywy zachodzące między katechezą a historią, należy przyjąć, że katecheza powinna wyprzedzać udział w liturgii, i czuwać nad tym, by to, co stało się udziałem w liturgii, zostało następnie przeniesione w codzienne życie. Pragnąc to osiągnąć katecheza powinna przybliżać w coraz pełniejszym wymiarze to, co Chrystus powiedział, czynił i co polecił czynić. W ten sposób będzie lepiej prowadzić katechizowanych do wiary dojrzałej i uzdalniać ich do życia teologalnego, tzn. do kierowania się wiarą, nadzieją i miłością w konkretnych sytuacjach życiowych. Za Deklaracją o chrześcijańskim wychowaniu należy również przypomnieć istotne dla katechezy zadania: ma ona oświecać i wzmacniać wiarę, karmić życie wedle ducha Chrystusowego, doprowadzić do świadomego i czynnego uczestniczenia w misterium liturgicznym i pobudzać do działalności apostolskiej (por. DWCH 4). Ważne jest przy tym następstwo aktów, ponieważ jak czytamy w Konstytucji o liturgii *zanim ludzie mogą zbliżyć się do liturgii, muszą być wezwani do wiary i nawrócenia* (KL 9). Oznacza to, że najpierw należy głosić naukę Chrystusa i wzywać do wiary i pokuty, czyli do nawrócenia, aby można było przystąpić do liturgii będącej szczytem i źródłem życia chrześcijańskiego (por. KL 9–10; KK 11; DE 15).

Tak ujmowany proces dojrzewania w wierze opiera się na działaniach kształtujących w katechizowanych postawy adoracji, dziękczynienia, pokuty, poczucia wspólnoty oraz wspomagających w rozumieniu znaków komunikujących obecność Boga. Zadanie to polega na wprowadzeniu ich w zrozumienie i sprawowanie kapłaństwa królewskiego, do którego zostali konsekrowani przez Ducha Świętego. Chodzi więc o to, by sama katecheza postrzegana była jako droga do wiary (por. DOK 85)[23], dzięki czemu staje się możliwe nabywanie przez uczniów inspirowanego wiarą sposobu myślenia i działania, co jest równoznaczne z przyswajaniem sobie, przyjmowaniem za własny sposobu działania Chrystusa. Katecheza winna więc zatem uczyć myśleć na sposób Chrystusa, patrzeć na historię jak On, osądzać życie tak jak On, wybierać i kochać jak On; mieć taką nadzieję, jakiej On uczy; przeżywać z Nim zjednoczenie z Ojcem i Duchem Świętym. Można zatem stwierdzić, że z prawdziwym postępowaniem inspirowanym wiarą mamy do czynienia wówczas, gdy zostawia zdolność rozumienia i interpretowania spraw zgodnie z myślą Chrystusa. W wychowaniu wiary chodzi więc o formowanie człowieka całkowicie nowego, w którym światło wiary staje się źródłem nowego dynamizmu osobistego, dynamizmu który oprócz intelektu porusza również serce i wolę tak na płaszczyźnie naturalnej jak i nadprzyrodzonej.

Następnym elementem ukazującym współzależność katechezy i liturgii jest wskazywanie i postrzeganie wspólnoty[24]. Zadanie to wypływa z podmiotowej misji

[23] J. Charytański, Wychowanie liturgiczne, *Kat* 6: 1962, s. 20–35; B. Nadolski, Katecheza w służbie liturgii i człowieka, *Kat* 18: 1974, s. 202–204.

[24] A. Hajduk, jw., s. 58–59.

całego Ludu Bożego przy sprawowaniu liturgii. Fakt ten z natury rzeczy domaga się działań wychowujących do wspólnoty. Stąd katecheza, która stawia sobie za cel rozwijanie wiary świadomej oraz obecnej w codziennym życiu wierzącego powinna zatem dbać szczególnie o kształtowanie odpowiedzialności eklezjalnej i społecznej, którą każdy chrześcijanin ma się odznaczać, aby móc włączyć się w dzieło wychwalania Boga w liturgii (por. KL 14; 19; 35).

Spełnienie powyższego oczekiwania jest możliwe pod warunkiem właściwego przygotowania wiernych do uczestnictwa w liturgii. Zadanie to nie może zostać w pełni wykonane bez udziału katechezy. W jej toku należy uświadamiać, że wiara jest przylgnięciem do Boga przemawiającego do ludzi i wzywającego ich do wspólnoty w swoim Synu, który przyjął ludzkie ciało. W ten sposób prowadzone działania katechetyczne umożliwiają procesy dojrzewania w wierze, które prowadzą do coraz pełniejszego udziału w życiu Kościoła — Mistycznym, Ciele Chrystusa, sakramencie jedności i zbawienia całego świata. Wolno więc przyjąć, że misja katechezy staje się dzisiaj, jak nigdy dotąd, ze wszech miar decydująca w procesie wychowania wierzących, skoro ma ona w szerokim tego słowa znaczeniu przygotować wiernych do pełnego, świadomego i aktywnego uczestnictwa w celebracjach liturgicznych (por. KL 14).

III. LITURGIA ŹRÓDŁEM TREŚCI KATECHEZY

Kolejne zagadnienie, na które należy zwrócić uwagę, odnosi się do bezpośrednich związków przepowiadania katechetycznego i sprawowanej liturgii. Punktem wyjścia dla tych rozważań jest świadomość tego, iż katecheza pełni szczególne zadanie wobec liturgii. Wskazano na nie już w Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim. W dokumencie tym czytamy, iż jest rzeczą konieczną, aby *ochrzczeni, wprowadzani stopniowo w tajemnicę zbawienia, stawali się z każdym dniem coraz bardziej świadomi otrzymanego daru wiary* (DWCH 2). Świadomość ta winna pomagać w dojrzewaniu rozumienia jej roli w życiu człowieka. Tak budzona i rozwijana, między innymi podczas procesów katechetycznych, wiara powinna prowadzić do coraz pełniejszego rozumienia sensu adoracji Boga, oddawania mu czci szczególnie w sprawowanym kulcie liturgicznym. Włączenie katechezy w powyższy proces rozwoju wiary wskazuje, że jej szczególne zadanie polega na tym, by oświecała i wzmacniała, by doprowadzała do świadomego i czynnego uczestniczenia w misterium liturgicznym oraz pobudzała do działalności apostolskiej (por. DWCH 4; KL 9). W świetle tych zadań należy stwierdzić, że katecheza rozumiana jako służba słowu Bożemu poprzedza liturgię oraz przedłuża jej skuteczność. *Zanim ludzie mogą zbliżyć się do liturgii, muszą być wezwani do wiary i nawrócenia;* (...) *Wierzącym zaś powinien Kościół stale głosić wiarę i pokutę; ma nadto przygotować ich do sakramentów, uczyć wypełniania wszystkiego, co nakazał Chrystus, zachęcać do wszelkich dzieł miłości, pobożności i apostolstwa* (KL 9). Oznacza to, że katecheza powinna zmierzać do formowania dojrzałej, zdolnej do podtrzymania i motywowania całego życia chrześcijanina w Kościele i w świecie[25].

[25] Z. Marek, Biblia w katechetycznej posłudze słowa, Kraków 1998, s. 71–80.

Liturgia uważana jest z kolei za źródło orędzia katechetycznego przede wszystkim dlatego, że w niej jest celebrowane słowo Boże (por. DOK 95)[26]. Ponadto w liturgii zawiera się żywa tradycja wiary Kościoła, która wypływa z żywego źródła słowa Bożego (por. DOK 96). Tym samym liturgia stanowiąca szczyt Tradycji i życia wiarą, zawiera wszystkie aspekty misterium zmartwychwstałego Chrystusa uobecnianego i wyrażanego podczas jej sprawowania[27]. Z tych też względów staje się ona dla katechezy niewyczerpanym źródłem treści. Założenie to jest zrozumiałe, gdy weźmie się pod uwagę fakt, że żywe uczestnictwo w akcji liturgicznej pozwala wierzącym zagłębiać się w misterium Chrystusa oraz odkrywać jego rozległość i jedność.

Pomocnym narzędziem dla zgłębiania tegoż misterium powinny być teksty modlitw eucharystycznych, które wskazują na zbieżność objawienia zawartego w dziele stworzenia z objawieniem dochodzącym do głosu w misterium paschalnym Jezusa Chrystusa. Teksty te przybliżają nadto prawdę o jedności inicjatywy zbawienia, którą Ojciec przez dzieło Syna w Duchu Świętym kontynuuje z miłosierną determinacją aż do końca czasów. Poczynając od prefacji po doksologię każda modlitwa eucharystyczna przedstawia niejako syntezę misterium chrześcijańskiego akcentując zarazem jego najważniejsze momenty historii zbawienia: od stworzenia aż po przyjście Syna Bożego na ziemię, od Jego zbawczej męki, śmierci i zmartwychwstania aż po Jego ostateczne przyjście w chwale[28].

Wychodząc więc od tekstów modlitw eucharystycznych katecheza winna pomagać w odkrywaniu, jak cała przeszłość i przyszłość historii zbawienia koncentrują się w teraźniejszości liturgicznej Eucharystii i wszystkich sakramentów. Ma więc ona pomagać w zrozumieniu, że Eucharystia jest — jak pisze F. Blachnicki[29] — tajemniczą obecnością nadprzyrodzonej i transcendentnej rzeczywistości zbawczej w rzeczach, znakach, osobach i czynnościach, należących do historycznej rzeczywistości tego świata. Do tego, aby cała liturgia stanowiła centrum życia chrześcijańskiego potrzebne są działania przybliżające rozumienie całej akcji liturgicznej. Chodzi tu zarówno o właściwe rozumienie całej liturgii, jakie ma znaczenie uczestnictwo w niej, jak również rozumienie zajmowanych postaw wewnętrznych i zewnętrznych[30].

Poza tekstami modlitw eucharystycznych także inne teksty liturgiczne mogą stanowić źródło treści katechezy. Należą do nich teksty modlitw czerpane ze sprawowanej liturgii, wyznanie wiary, modlitwa powszechna, itp. Katecheta postępuje słusznie, jeśli często do nich się odwołuje także w tym celu, aby uczestnictwo w akcji liturgicznej uczynić bardziej świadomym (por. KL 112; 115; 116)[31].

---

[26] Czytania liturgiczne i obrzędy sakramentów dobrze wykorzystane w katechezie są najlepszą szkołą nauczania i wychowania; zob. H. Drewniak, jw., s. 222.

[27] J. Charytański, W kręgu zadań i treści katechezy, jw., s. 81–88.

[28] A. Hajduk, jw., s. 61.

[29] F. Blachnicki, Katecheza o Mszy św. w świetle soborowej odnowy liturgii, *RBL* 10: 1966, s. 243–254.

[30] R. Zielasko, Wychowanie do czynnego uczestnictwa we Mszy św., *Kat* 11: 1967, s. 256–263.

[31] H. Drewniak, jw., s. 224.

Powyższe określenie zadań katechezy wobec Eucharystii domaga się podkreślenia, że najistotniejszym momentem działania wychowawczego jest troska o rozbudzenie u wiernych takiej postawy, aby z misterium eucharystycznego uczynili źródło i cel swojego życia chrześcijańskiego[32]. Co więcej, by byli w stanie postrzegać, że całe dobro duchowe Kościoła zawiera się w Eucharystii, w czasie której Chrystus — nasza Pascha — jest obecny i daje swe życie ludziom, zaprasza ich i pobudza do ofiarowania siebie samych wraz z Nim oraz na Jego pamiątkę dla zbawienia świata[33].

Jeszcze innym zagadnieniem, które łączy się z ujmowaniem liturgii jako źródła treści katechezy, jest tematyka roku liturgicznego. Nie można bowiem zapominać, że rok liturgiczny w swych cyklach — jak pisze J. Charytański[34] — jest ciągle aktualną i najgłębszą katechezą Kościoła. Katecheza roku liturgicznego uzdalnia bowiem do wykonania wielkiego zadania, jakim jest aktywne i świadome uczestnictwo w uświęcającym kulcie Chrystusa zmartwychwstałego. Co więcej, rok liturgiczny obejmuje również całą problematykę wychowawczą. Przedstawia on bowiem sprawy czysto ludzkie, takie jak miłość, życie społeczne, sprawy materialne, duchowe. Tym samym włączając katechezę w misterium roku liturgicznego katecheza prowadzi do zetknięcia się z rzeczywistością nadprzyrodzoną obecna w misterium Chrystusa[35].

Szczególnie ważne jest tutaj zagadnienie niedzieli. Wymaga ono od katechezy nie tylko przedstawienia jej jako pierwszego dnia świątecznego, lecz również jako paschę tygodnia, a także jako podstawę i rdzeń całego roku liturgicznego. Należy przy tym pamiętać, by ukazywać ją jako dzień Pana, który zmartwychwstał i wstąpił do nieba, a teraz gromadzi wierzących we wspólnocie, aby ta coraz pełniej stawała się Kościołem. Dla tych racji należy niedzielę przedstawiać jako dzień radości, odpoczynku od pracy i dzień braterstwa. Z tych też względów Kościół gromadzi wiernych w tym dniu we wspólnocie, aby w celebracji Eucharystii na nowo przeżywać wielkie wydarzenia paschalne[36].

W tym też znaczeniu powinno się też mówić o tym, że rok liturgiczny umożliwia ciągłą i progresywną celebrację całego planu zbawienia w kształcie, który jest jednocześnie przypomnieniem wielkich dzieł Bożych, kultem synowskim oddawanym Ojcu, przez Syna w Duchu Świętym, pouczeniem i uświęceniem Kościoła. Szczególnego przy tym znaczenia nabiera fakt ustawicznego przywołania wydarzeń zbawczych obchodzonych w ciągu roku liturgicznego[37]. Tym samym rok liturgiczny oferuje rozległą tematykę dla każdej formy katechezy, przede wszystkim w ważnych jego okresach: Adwent[38] i Boże Narodzenie, Wielki Post i okres Wielkanocy, który kończy uroczystość Zesłania Ducha Świętego. W tych okresach

[32] J. Paliński, jw., s. 58–59.

[33] F. Blachnicki, Odnowa katechezy eucharystycznej w świetle instrukcji z 25 V 1967, *ŚSHT* 2(1969), s. 205–213.

[34] J. Charytański, Duszpasterstwo młodzieżowe a rok liturgiczny, *Kat* 9: 1965, s. 153–156.

[35] Tenże, Katecheza roku liturgicznego, *Kat* 9: 1965, s. 216–222; tenże, Katecheza roku liturgicznego, w: Z Dobrą Nowiną w szkole, Warszawa 1991, s. 92–120.

[36] A. Hajduk, jw., s. 63.

[37] H. Drewniak, jw., s. 225.

[38] B. Klaus, Uwzględnienie przestrzeni wspólnotowych w katechezie adwentowej uczniów klas I–IV, w: W poszukiwaniu kształtu katechezy, red. B. Klaus, Tarnów 2000, s. 182–200.

w szczególny sposób zmierza się do celebracji objawienia się Pana i Jego paschalnego misterium (por. KL 102; 106).

Relację pomiędzy liturgią i katechezą należy dostrzegać nie tylko w tym, że liturgia jest celem katechezy i źródłem jej treści. Zachodzące relacje należy również odkrywać w kierunku odwrotnym. Chodzi o postrzeganie samej liturgii jako katechezy. Ten sposób patrzenia na liturgię uzasadnia przeświadczenie o tym, że liturgia jest działaniem życiowym, a nie tylko lekcją. Dzieje się tak dlatego, że nawet proste odniesienie do liturgii wprowadza cały zespół elementów religijnych, w których czynnie uczestniczymy oraz czynności, które sami wykonujemy. W związku z tym za Konstytucją o liturgii należy powtórzyć, że jest cenną, aktywną katechezą (por. KL 33; 21; 24; 35). Jest nią także dlatego, że poprzez modlitwy, gesty, ryty sakramentalne przemawia ona do człowieka i nieustannie przedstawia tajemnicę Chrystusa. W ten sposób staje się ona nie tyle przedmiotem studiów, ale także wydarzeniem ciągle aktualnym, które dotyka ludzi wierzących, przynosząc zarazem zbawienie tym wszystkim, którzy się na nią otwierają. Związku z tą sugestią wysuwa się często postulat pod adresem zarówno liturgii jak też i katechezy. Liturgia nie może być tylko celebracją misterium Chrystusa, lecz również celebracją życia ludzkiego. Liturgia jest bowiem działaniem ludu Bożego dla ludu Bożego. Składa się ze znaków, które mówią o Bogu a także udzielają ludziom Jego życia. Liturgia jest również epifanią egzystencji ludzkiej, która w świetle słowa Bożego i mocą Ducha Świętego staje się egzystencją odkupioną, nowym życiem. Takie spojrzenie na rzeczywistość wiary zakłada, że słowa i gesty zaczerpnięte z historii zbawienia powinny być wypełnione historią ludzką. Przedstawianie ich sensu i znaczenia jest zadaniem katechezy wypełnianym także podczas samej akcji liturgicznej. W tym znaczeniu słowa, gesty, klimat, środowisko, styl celebracji posiadają wielką wagę w celu uczynienia orędzia bardziej bezpośrednim, przystępnym i skutecznym[39].

IV. KATECHEZA I SAKRAMENTY KOŚCIOŁA

Na związki katechezy ze sprawowanymi sakramentami wskazują liczne dokumenty katechetyczne (por. OIK 48; 55–59; DOK 108; 85,27). Uzasadnia się je tym, że życie liturgiczne, w tym również życie sakramentalne, stanowi szczyt życia Kościoła (por. DOK 27). Ponadto podstawowy cel katechezy, którym jest doprowadzenie do komunii z Jezusem zmartwychwstałym, realizowany jest najpełniej podczas *celebracji Jego zbawczej obecności w sakramentach, a szczególnie w Eucharystii* (DOK 85). W tym też znaczeniu rzeczywistość sakramentalna pozwala odczytywać i przeżywać aktualnie wielkie wydarzenia zbawcze w sprawowanej liturgii (por. DOK 108).

W Kościele obecność Chrystusa osiąga swój kulminacyjny moment w sakramentach, które są znakami skutecznymi, przez które zmartwychwstały Pan wychodzi ludziom na spotkanie[40]. Tę strukturę sakramentalną Kościoła przywołuje liturgia. W niej bowiem dokonuje się dzieło naszego odkupienia, jak również

[39] A. Hajduk, jw., s. 65–66.

[40] Bóg w przedszkolu i szkole, red. Z. Marek, jw., s. 110–119.

proklamowane są wielkie dzieła Boga dokonane w historii zbawienia. Ona też przyczynia się w najwyższym stopniu do tego, aby wierni mogli wyrazić w swoim życiu i ukazać innym misterium Chrystusa oraz prawdziwą naturę Kościoła (por. KL 2, 33, 35). Oznacza to, że Chrystus jest fundamentalnym sakramentem spotkania Boga z ludźmi a także ludzi między sobą. Można mówić o tym, że Chrystus poprzez swoją śmierć i zmartwychwstanie stał się sakramentem jedności. Od Niego także biorą swoją moc wszystkie sakramenty Kościoła[41]. *Słusznie przeto uważa się liturgię za wykonywanie kapłańskiego urzędu Jezusa Chrystusa; w niej przez znaki widzialne wyraża się i w sposób właściwy poszczególnym znakom, urzeczywistnia się uświęcenie człowieka, a mistyczne ciało Jezusa Chrystusa, to jest Głowa ze swymi członkami, wykonuje całkowity kult publiczny* (KL 7).

Powyższy punkt wspomnianej Konstytucji o liturgii w sposób radykalny przewyższa kultyzm i magizm, umiejscawiając rzeczywistość kultu w jej autentycznych wymiarach chwały Boga i zbawienia człowieka. W związku z tym celebracja liturgiczna bez aktywnego w niej uczestnictwa wiernych pozostaje jakby zawieszona w próżni, choć sama z siebie pozostaje skuteczną[42]. Dzieje się tak dlatego, że nie znajduje odpowiedniego, aby owocować. Przynoszenie owoców udziału w liturgii wymaga bowiem prawdziwego i autentycznego uczestnictwa w niej z wiarą. Natomiast bez niej każda celebracja liturgiczna staje się rytualizmem, formalizmem, magią. Stąd też Kościół domaga się katechezy, by przygotowała wiernych do uczestnictwa wewnętrznego (por. KL 14).

Skierowanie uwagi na konieczność przepełnionego wiarą aktywnego uczestnictwa w liturgii i sprawowanych podczas niej sakramentów stawia przed katechezą zasadnicze zadania. Ma ona uczyć wiary w sakramentalne posłannictwo Kościoła; rozwijać świadomość o aktualizacji tajemnicy zbawienia w poszczególnych sakramentach, w końcu ma kształtować poczucie odpowiedzialności za świadczenie o celebrowanym w liturgii misterium zbawienia[43].

W świetle tych rozważań należy podczas katechezy podkreślić, że historia zbawienia wspólnoty życia Boga z ludźmi znajduje swój szczyt w Chrystusie zmartwychwstałym. To On obecny jest pośród nas dzięki swojej miłości i swojemu posłuszeństwu aż do śmierci na krzyżu, jest tym, w którym Ojciec chciał zbawić i zjednoczyć wszystkich ludzi oraz cały wszechświat. W ten sposób katecheza musi się rozwijać wokół osoby Jezusa Chrystusa, Boga Człowieka, który pełni rolę sakramentu spotkania z Ojcem. Wymaga to od katechezy ukazania dzieł Chrystusa w perspektywie sakramentalnej, to znaczy jako środków realizacji wspólnoty z Bogiem i z ludźmi.

---

[41] H. Vorgrimler, Sakramententheologie, Düsseldorf 1992, s. 38.

[42] Katecheza winna zapobiegać sprowadzaniu liturgii do pewnego rodzaju magii. Chodzi tutaj o przeciwdziałanie niewłaściwej interpretacji wyrażenia Soboru Trydenckiego *ex opere operato* dotyczącego działania sakramentów. Poprzez działanie katechetyczne należy zapobiegać łączeniu skuteczności sakramentów ze sprawowaniem magicznym formuł, które wywołują skutek nawet bez wiary tych, którzy je przyjmują. Bez takiego zaangażowania katechezie pozostałoby tylko zadanie uprawiania kazuistyki i przypominania o ciążących na wierzących obowiązkach, wynikających ze sprawowania liturgii, jak również wyjaśnienie i usprawiedliwianie różnych praktyk pobożnościowych (przypis autora).

[43] Tamże, s. 33.

Z kolei działania sakramentalne Chrystusa mają swoją syntezę i osiągają swój szczyt w misterium paschalnym, które jest kluczem do pełnego zrozumienia Jego zbawczego dzieła jako, że *Syn Boży swoją śmiercią i zmartwychwstaniem wyrwał nas z mocy szatana i uwolnił od śmierci oraz przeniósł do królestwa Ojca* (KL 6). To zaś wymaga ściśle łączenia wydarzenia paschalnego Jezusa z Eucharystią, gdyż w Eucharystii jest ono na nowo przedstawiane i odnawiane. Świadczą o tym słowa o ustanowieniu Eucharystii: *To jest moje ciało za was wydane* (...), *to jest moja krew wylana na odpuszczenie grzechów*. Dlatego też o Eucharystii mówimy, że jest ona sakramentem śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, co znajduje swe uzasadnienie w Ogólnym wprowadzeniu do Mszału: *Odprawianie Mszy świętej, jako czynność Chrystusa i zorganizowanego hierarchicznie ludu Bożego, stanowi ośrodek całego życia chrześcijańskiego tak Kościoła powszechnego jak i lokalnego oraz poszczególnych wiernych. W Mszy bowiem osiąga swój punkt szczytowy zarówno działanie Boga uświęcające świat w Chrystusie, jak i kult, który ludzie składają Ojcu, uwielbiając Go przez Chrystusa, Syna Bożego. Ponadto w Mszy św. tak wspomina się w ciągu roku Boskie tajemnice Odkupienia, że stają się one w pewien sposób obecne. Natomiast pozostałe czynności sakralne i wszystkie inne akty życia chrześcijańskiego wiążą się z Mszą, wypływają z niej i ku niej się kierują* (OWMR 1). Z powyższego wynika, że troskliwe prowadzenie katechizowanych do zrozumienia, że liturgia realizuje to, co oznacza, domaga się zapoznawania ich z Bożym planem zbawienia, a nadto budzenia w nich świadomości istnienia tego planu i jego aktualizowanie się w celebracji liturgicznej. Przez to może dojść do przyjęcia przez katechizowanych aktualizacji celebrowanego misterium w ich życiu. W ten sposób zbawienie posiadać będzie konkretny wymiar paschalny oraz osobowy. Oznacza to również, że dojrzewanie w wierze nie jest bezosobowe, lecz jest transformacją w doskonałą osobowość Chrystusa (por. KDK 22; 38) oraz pełnię życia, które jest życiem zmartwychwstałych. Powinno to przypominać, że chrześcijanie są zanurzeni w passze Chrystusa. Stąd nie powinni oni milczeć o rzeczywistości Jego śmierci i zmartwychwstania, nie mogą także nie świadczyć o niej w swoim codziennym życiu[44].

Z tym wszystkim, co zostało wyżej powiedziane, łączy się konieczność katechezy prowadzającej do zrozumienia znaków i rytów sakramentalnych. Jeśli bowiem katecheza ta ma być skuteczna, musi przede wszystkim zatroszczyć się o to, by znaki liturgiczne stały się zrozumiałe dla uczestników liturgii[45]. Nadając większe znaczenie pedagogii znaków, które znajduje swoją ostateczną rację w samej naturze objawionego misterium, uniknie się dalekiego od życia wiary, bezosobowego przekazywania prawd objawionych.

Osobne zagadnienie stanowi problem katechezy, która powinna przygotować do wyrażania wiary poprzez znaki, postawy, gesty, słowa, przystępowanie do sakramentów. Znaki te konkretyzują wiarę, a ona nadaje im wartość i skuteczność oraz uzdalnia do wykonywania aktów kultu na chwałę Bożą oraz uświęcenie Kościoła. Dlatego katecheza winna przyczyniać się do uczynienia wiary żywą, przekonywującą, dynamiczną, która niejako w sposób spontaniczny wyrazi się

[44] A. Hajduk, jw., s. 74–76.
[45] J. Charytański, Katecheza o sakramentach, *AK* 68(1965), s. 336–337.

w kulcie oraz życiu w miłości. Jest więc sprawą istotną doprowadzenie do zrozumienia, że wiara musi się wyrażać poprzez akty kultu, oraz że tylko dzięki wierze autentycznej, świadomej, operatywnej odnawia się żywe uczestnictwo w liturgii.

Dla katechezy wreszcie ważne jest określenie znaczenia w życiu chrześcijańskim sprawowanych sakramentów[46]. Ma ona kształtować postawę chrześcijańską, ożywiającą poczucie przynależności do Chrystusa w Kościele. Stąd do odkrywanego przez katechizowanych ich osobistego powołania winno być dołączone przekonanie o powołaniu przez Boga wszystkich ludzi do zbawienia w prawdzie i w łasce (por. 2 Tm 2,4; J 1,16–18). Chodzi tu o zrozumienie, że wiara w Jezusa Chrystusa i przyjęty chrzest stanowią podwalinę życia chrześcijańskiego (por. Mk 16,16), a ponadto niosą z sobą wewnętrzną dynamikę, która powinna się rozwinąć aż do osiągnięcia przez ochrzczonego miary dojrzałości w Chrystusie (por. Ef 4,13; Rz 8,29) w duchu nowego stworzenia, którym stajemy się przez chrzest (por. DWCH 8).

Wskazywany więc przez katechezę udział w misji prorockiej Chrystusa winien prowadzić do odkrywania jego źródeł w przyjętym sakramencie chrztu, a w sposób uroczysty potwierdzonym przez przyjęcie sakramentu bierzmowania. Ponadto katecheza powinna wskazywać na udział ochrzczonego w misji prorockiej Chrystusa również w kontekście sakramentu małżeństwa i kapłaństwa. Chodzi zatem o podkreślenie, że szczególnym rysem katechezy sakramentalnej ma być uświadomienie i zachęcenie wiernych do pełnienia zadań wynikających z życia sakramentalnego[47].

Droga inicjacji chrześcijańskiej nie kończy się jednak na chrzcie, ale zmierza ona w kierunku Eucharystii, w której najpełniej realizuje się wspólnota kościelna[48]. Eucharystia została ustanowiona między innymi dlatego, aby zespolić wszystkich uczestniczących w niej w jedno ciało zjednoczone ze swoją Głową. Żywe uczestnictwo w akcji liturgicznej Eucharystii pozwala zagłębiać się coraz bardziej w misterium Chrystusa oraz pojąć rozległość i cudowną jedność[49]. Skoro więc misterium chrześcijańskie jest misterium wspólnoty, katecheza nie może nigdy zaprzestać przedstawiania w tym świetle każdej prawdy i każdego działania.

ZAKOŃCZENIE

Relację pomiędzy liturgią i katechezą należy dostrzegać nie tylko w tym, że liturgia jest celem katechezy i źródłem jej treści. Zachodzącą relację należy także odkrywać niejako z kierunku odwrotnego[50]. To katecheza wprowadza w misterium

---

[46] S. Rejmoniak, Liturgia w katechezie, w: Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej, red. R. Murawski, Warszawa 1989, s. 320–321.

[47] A. Hajduk, jw., s. 79–80.

[48] J. Charytański, Sakramenty a życie chrześcijańskie, w: Podręcznik metodyczny do Katechizmu Religii Katolickiej, cz. III, red. J. Charytański, W. Kubik, Warszawa 1980, s. 12–14.

[49] Tenże, Chrzest a życie chrześcijańskie, Warszawa 1970, s. 159–162.

[50] A. Hajduk, Wychowanie liturgiczne w katechezie, w: Katecheza materialna, red. J. Stala, Tarnów 2002, s. 120.

Chrystusa, bo jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów, gdzie Jezus Chrystus działa najpełniej w celu przemiany człowieka. Z jednej strony katecheza przygotowuje do przyjmowania sakramentów, a z drugiej strony autentyczna praktyka sakramentalna ma charakter katechetyczny (por. CTr 23). Katecheza pogłębia przeżywanie sakramentów, co daje moc życiową i radość bycia świadkiem Chrystusa (por. CTr 37).

Powyższe refleksje uświadamiają nam niezbędność odwoływania się w toku procesów katechetycznych do sprawowanej przez Kościół liturgii. To właśnie przez katechezę liturgiczną należy przygotować do przyjęcia sakramentów oraz ułatwiać coraz pełniejsze rozumienie sensu sprawowanej liturgii (por. DOK 71). Winno się również przy tym zwracać uwagę na rozwijanie wiary w rzeczywistą obecność Chrystusa zmartwychwstałego w Kościele, której szczególnie doświadczamy podczas sprawowanej liturgii. Należy także pamiętać, że kultywowanie w katechezie wychowania liturgicznego ma stanowić konkretną pomoc Kościoła do nawiązania przez katechizowanych komunii z Chrystusem, której szczególnym wyrazem jest celebrowanie w Eucharystii i innych sakramentach Jego zbawczej obecności (por. DOK 85).

LITURGISCHES AUSMASS DER SEELSORGE

ZUSAMMENFASSUNG

Der Beitrag stellt das Problem der liturgischen Gestaltung der Gläubigen während der Kinder- und Jugendseelsorge dar. Der erste Teil zeigt die Liturgie als Ziel der Seelsorge, der zweite — Aufgaben der Seelsorge gegenüber der Liturgie, der dritte — die Liturgie als Quelle des Seelsorgeinhalts und der vierte Teil erörtert die Vorbereitungen zum Leben mit den Sakramenten. Detaillierte Überlegungen führen zu dem Schluss, dass sich Liturgie und Seelsorge in der Gestaltung gläubiger Christen und ihrer Vorbereitung zur persönlichen Begegnung mit Christus gegenseitig ergänzen. Die Seelsorge bereitet zur Teilnahme an der Liturgie vor. Die Liturgie selbst hat auch ein Seelsorgeausmaß, da sie doch das Zeugnis des Glaubens lehrt.